

**ΥΛΙΚΟ ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗΣ (αποστολή στους Φιλολόγους Σχολείων
αρμοδιότητας της ΣΕΕ Β. Καλοκύρη 26-5-2021)**

από την

Επιστημονική – Επιμορφωτική Εσπερίδα

Λογοτεχνία και 1821 (Μέρος Β').

Τρίτη 20 Απριλίου 2021, ώρα 6.00-8.30 μ.μ

Προσκεκλημένος Εισηγητής:

- ☐ **Ερατοσθένης Γ. Καψωμένος, Ομ. Καθηγητής Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**
«Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι του Σολωμού: Σύνθεση λαϊκού και λόγιου πολιτισμού».
 - Διάδραση με συμμετέχοντες και συμμετέχουσες
- ☐ **Συντονίστρια Εκπ/κού Έργου Φιλολόγων Β. Καλοκύρη:**
Διδακτική προσέγγιση των Ελευθέρων Πολιορκημένων: κλειδιά ανακαλυπτικής μάθησης και πολιτισμικής αυτογνωσίας.
 - Διάδραση με συμμετέχοντες και συμμετέχουσες
- ☐ Επιλογικά, συμπεράσματα

Συντονισμός: ΣΕΕ Β. Καλοκύρη

Επιστημονική – Επιμορφωτική Εσπερίδα
Λογοτεχνία και 1821 (Μέρος Β΄).

Τρίτη 20 Απριλίου 2021, ώρα 6.00-8.30 μ.μ

Διδακτική προσέγγιση των Ελεύθερων Πολιορκημένων:
κλειδιά ανακαλυπτικής μάθησης και πολιτισμικής
αυτογνωσίας.

Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη
Συντονίστρια Εκπ/κού Έργου Φιλολόγων

Σημείωση:

- Το παρακάτω υλικό που αφορά στη λογοτεχνική – πολιτισμική ανάλυση και ερμηνεία στηρίζεται στις μελέτες του Ε.Γ. Καψωμένου
- (βλ. πηγές – βιβλιογραφία στο τέλος)
- Προτάσεις διδακτικής αξιοποίησης των μελετών του Ε.Γ. Καψωμένου στο ΓΥΜΝΑΣΙΟ και ΛΥΚΕΙΟ, στη Λογοτεχνία (αλλά και σε διαθεματικές-διεπιστημονικές προσεγγίσεις μαθημάτων, σε δράσεις για το 1821 κ.ά.): Β. Καλοκύρη, Συντονίστρια Εκπ/κού Έργου Φιλολόγων

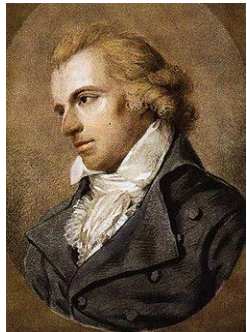
Δοκιμασία: Αγώνας vs Νίκη/Ήττα

Η Πρόκληση του Αντίμαχου όπως και η έμπρακτη Αντίδραση του συλλογικού Ήρωα στους Ε.Π. είναι ταυτόσημη με αυτή του Κλέφτικου τραγουδιού:

ΠΡΟΚΛΗΣΗ: Υποταγή = ζωή vs άρνηση υποταγής = θάνατος.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ: Ζωή = ανεξαρτησία vs υποταγή = θάνατος.

Ο Σολωμός στα έργα της ωριμότητας (Κρητικός, Ε.Π., Πόρφυρας) ξεκινά με την πρόθεση να συνδυάσει, στο σχήμα της ηρωικής δοκιμασίας, την ελληνική αντίληψη του τραγικού με το υψηλό της σιλλερικής θεωρίας.

κοσμοθεωρητικό μοντέλο δυσιστικό μοντέλο / μονιστικό

Σίλλερ (1759-1805):

Το υψηλό

νίκη της ηθικής θέλησης vs. φυσικές εναντιότητες
(Πνεύματος) vs. (Μοίρα)

Ηθική φύση (υπεροχή) vs. υλική φύση
(κατωτερότητα)

Ελευθερία vs. Ανάγκη

ύλη vs πνεύμα = φυσικό vs μεταφυσικό
[το περιεχόμενο των συγκρούσεων είναι η
αντίθεση υλικού και πνευματικού κόσμου]

Υψηλό → τραγικό

Κάλλος vs. Αγαθό

φυσικός κόσμος vs. μεταφυσικός κόσμος

Σολωμός (1798-1857)

«ποιητική μυθολογία—ομολογή προς τη λαϊκή
παράδοση—
και δεν επιδέχεται οντολογική διάκριση μεταξύ
υλικού και πνευματικού κόσμου». Β' Σχεδιάσμα
των Ε.Π. υπήρξε για τον ποιητή μια γόνιμη
σπουδή πολιτισμικής αυτογνωσίας [Ε.Γ.
Καψωμένος]

Υλικός ≈ πνευματικός κόσμος

Κάλλος ≈ Αγαθό

[το σύμπαν είναι ενιαίο]

Στιχουργεί τα λυρικά κομμάτια - σύνθεση

Σύνθεση ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΩΝ και...

- Στιχουργεί τα λυρικά κομμάτια –με αισθητική και νοηματική αυτοτέλεια. --- «**μονάδες συνθετικής επεξεργασίας**» = διαδικασία αντίστοιχη με το μηχανισμό σύνθεσης των δημοτικών τραγουδιών (συνδυασμό φόρμουλες, στίχους και μοτίβα)
- ➔ Αναζητά νέους ποιητικούς τρόπους, που ν' αποτελούν **νόμιμη σύνθεση ρομαντισμού – κλασικισμού ή και υπέρβασή τους** ➔ συνθέτει: **νοηματική αυτοτέλεια + πρωτοπορεί: μη τελειούμενη κειμενική λειτουργία = «πρακτική σημαίνουσα»**. Λύση του: **σημείο συνάντησης της αυριανής ποιητικής πρωτοπορίας (του 20ού αιώνα) με την ελληνική λαϊκή παράδοση.**

**ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΥ ΕΙΡΜΟΥ – ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ
«ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ»: Η ΣΗΜΑΣΙΑ = ΣΤΗΝ ΟΛΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ**

➔ «χίλιες μορφές των Ελεύθερων Πολιορκημένων» που ενυπάρχουν δυνάμει στα Αυτόγραφα του ποιητή

ΔΙΑΦΟΡΑ:

έργο του Σίλλερ προς την κατεύθυνση του (αναδυόμενου) ρεαλισμού

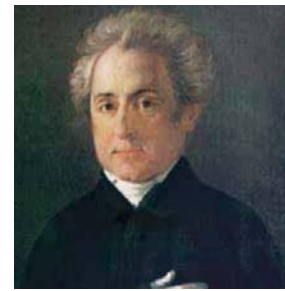
vs.

έργο του Σολωμού προς την υπέρβαση ενός μελλοντικού μοντερνισμού.

Γ' ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ

«αυτοσυνειδησία της κουλτούρας»

πεδίο της ιεράρχησης των αξιών

με ουσιώδεις διαφορές από Σίλλερ - γερμανικό ιδεαλιστικό ρομαντισμό

- ❑ εγκαταλείπει τον ομοιοκατάληκτο δεκαπεντασύλλαβο, με την ερωτοκρίτεια μουσική του αντήχηση, → **ανομοιοκατάληκτο στίχο του δημοτικού τραγουδιού** με τη δωρική αυστηρότητα και τη δύσκολη εσωτερική αρμονία.
- ❑ κεντρική θέση στη δοκιμασία: Φύση=ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ, (στο σιλλερικό πρότυπο δεν παρουσιάζει τραγικό ενδιαφέρον, καθώς η φύση λογαριάζεται «εξωτερική» δύναμη, που στην ιδεαλιστική ιεράρχηση κατέχει το χαμηλότερο, πρωτογενές επίπεδο της ύλης)
- ❑ Δοκιμασία: συγχωνεύοντας δύο θέματα (αυτόνομα στο Β' Σχεδίασμα) **σε ένα ενιαίο επεισόδιο, που το τιτλοφορεί ρητά**

«Ο Πειρασμός» (ΑΕ 263.1),

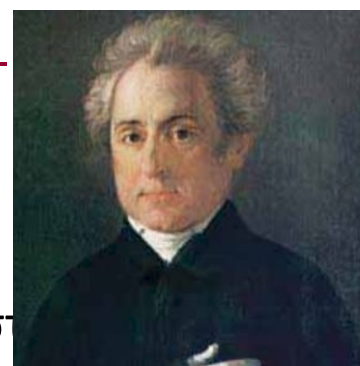
➤ **το κάλεσμα της Φύσης** [φύση-παράδεισος ---ενδοκοσμικός παράδεισος]

➤ **και εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης**, [θεία επιφάνεια]

ο πειρασμός της φύσης γίνεται η κατεξοχήν τραγική σύγκρουση στο Γ' Σχεδίασμα

❖ **ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ** μέσα από ερωτήσεις εστιασμένες στους στίχους π.χ. εκφραστικά μέσα και σημασιολόγηση της φύσης + φεγγαροντυμένης «Κι όμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη με το φως του»

άρνηση και καημός γι' αυτή την άρνηση— ο καημός της Ρωμιοσύνης

Πρόκληση – Αντίδραση --- σημαίνουσα ασυμμετρία:

η πρόκληση, πολύστιχη (21 στίχοι στην έκδοση Πολυλά), δύναμή της σε όγκο και πειστήρια και η απάντηση λακωνική, επιγραμματική, σε ένα στίχο, που κορυφώνει την ένταση και κλείνει το τραγούδι

ΕΠ. Β΄:

Πρόκληση: ...*Μάγεμα η φύση κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη
χρυσή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι.*

*Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κραίνει
όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει.*

[ΑΕ 427.25-28]

Αντίδραση: *Τρέμ' η ψυχή και ξαστοχά γλυκά τον εαυτό της* [ΑΕ 419B.19]

ΕΠ. Γ΄:

Πρόκληση: ...*Αγαπημένα σε καλεί δροσάτα σε χαϊδεύει
γλυκός αέρας καθαρός μοσκοβολιές χορτάτος,
κι ανάκουστους κιλαϊδισμούς και λιποθυμισμένους.*

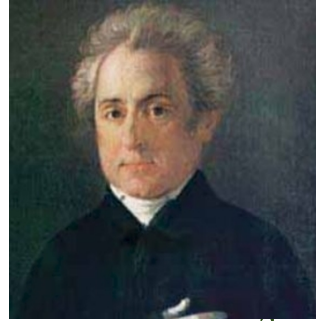
[ΑΕ 464.3-5]

Απάντηση – *Έρμα 'ν' τα μάτια που καλείς χρυσέ ζωής αέρα.*

[ΑΕ 464.11]

• Παραλλαγή: *Μη με χαϊδεύεις δροσερέ της ομορφιάς αέρα* [ΑΕ 464.10].

Ο καημός της Ρωμιοσύνης

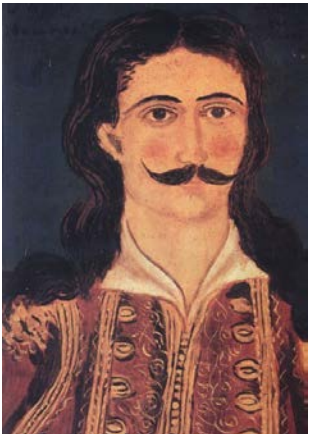

□ ΣΟΛΩΜΟΣ, Ε.Π.

[απάντηση] Έρμα 'ν' τα μάτια που καλείς χρυσέ ζωής αέρα. [ΑΕ 464.11]

• Παραλλαγή: *Μη με χαϊδεύεις δροσερέ της ομορφιάς αέρα* [ΑΕ 464.10].

□ δημοτικό δίστιχο που η παράδοση αποδίδει στον Θανάση Διάκο:

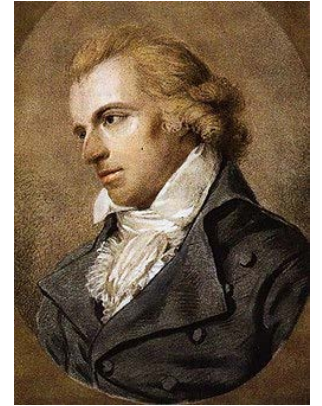
*Για ιδές καιρό που διάλεξε ο Χάρος να με πάρει,
τώρα π' ανθίζουν τα κλαριά και βγάν' η γη χορτάρι!*

[Σ.Ραζέλος, 1870: 30, Ν.Γ. Πολίτης, 1914: 221.212]

Διαφορά κοσμολογιών...

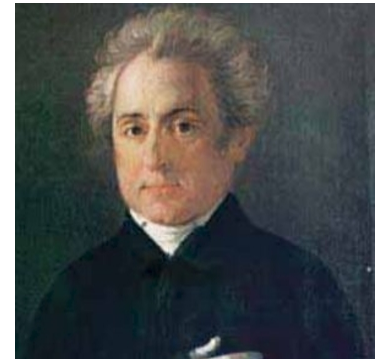
Σιλλερικό σύστημα αξιών.

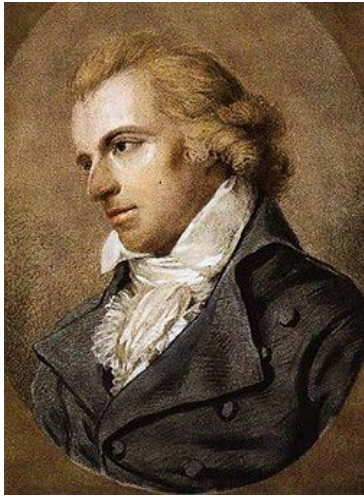
Η τραγική σύγκρουση προκύπτει από την αντίθεση του Αγαθού προς το Κάλλος, του Υψηλού προς το Ωραίο, της πνευματικής προς την υλική φύση του ανθρώπου, της ελευθερίας του λόγου προς τη δουλεία των αισθήσεων → να επαληθεύσει την απόλυτη εξουσία του «αόρατου Μονάρχη», της μεταφυσικής Ιδέας πάνω στον υλικό κόσμο

Σολωμικό σύστημα αξιών

το στοιχείο που δίνει **κοσμολογικές προεκτάσεις στην τραγική σύγκρουση είναι ότι ο πειρασμός**, που αντιμάχεται την ηθική ελευθερία των πολιορκημένων, κορυφώνεται με την εμφάνιση της Θεότητας μέσα στη φύση. Το μήνυμα που δίνει η **Θεοφάνεια** είναι καθαρό και σημαίνει ταυτόχρονα την **πλήρη απόρριψη της ιδεαλιστικής κοσμολογίας**: αυτός ο κόσμος δεν είναι μόνο ο κόσμος της ομορφιάς, της χαράς, της καλοσύνης, είναι και ο χώρος της **θεότητας**, που κι αυτή είναι εδώ, ανάμεσα μας, συστατικό στοιχείο ενός ενιαίου Σύμπαντος, που προσφέρεται στον άνθρωπο ως πεδίο ολοκλήρωσης και ευδαιμονίας.

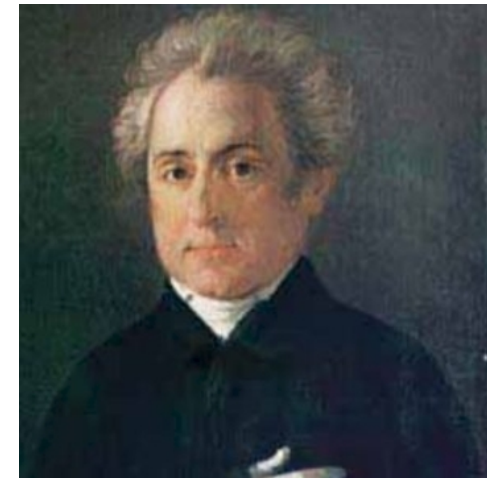

Διαφορά κοσμοαντιλήψεων...

Σιλλερικό σύστημα αξιών.

Η τραγική σύγκρουση προκύπτει από την αντίθεση του **Αγαθού προς το Κάλλος, του Υψηλού προς το Ωραίο, της πνευματικής προς την υλική φύση του ανθρώπου**, της ελευθερίας του λόγου προς τη δουλεία των αισθήσεων → να επαληθεύσει την απόλυτη εξουσία του «αόρατου Μονάρχη», της μεταφυσικής Ιδέας πάνω στον υλικό κόσμο

Σολωμικό σύστημα αξιών

το στοιχείο που δίνει **κοσμολογικές προεκτάσεις στην τραγική σύγκρουση είναι ότι ο πειρασμός**, που αντιμάχεται την ηθική ελευθερία των πολιορκημένων, κορυφώνεται με την εμφάνιση της Θεότητας μέσα στη φύση. Το μήνυμα που δίνει η **Θεοφάνεια** είναι καθαρό και σημαίνει ταυτόχρονα την **πλήρη απόρριψη της ιδεαλιστικής κοσμολογίας**: αυτός ο κόσμος δεν είναι μόνο ο κόσμος της ομορφιάς, της χαράς, της καλοσύνης, είναι και ο χώρος της θεότητας, που κι αυτή είναι εδώ, ανάμεσα μας, συστατικό στοιχείο ενός ενιαίου Σύμπαντος, που προσφέρεται στον άνθρωπο ως πεδίο ολοκλήρωσης και ευδαιμονίας.

Η έννοια του Προσώπου ως αξία πολιτισμική

ελευθερία = ο μόνος πλήρης τρόπος ύπαρξης

- Υπέρβαση βιολογικής εκδοχής της ζωής και της ατομικής ύπαρξης του Έρωα → ανάγεται στην έννοια του *Προσώπου*, ως αξία πολιτισμική, που αποβλέπει στο μέλλον του Ανθρώπου συνολικά.

→ Έτσι, ο ποιητής δένει

το ατομικό με το γενικό,

το τοπικό με το εθνικό και το παγκόσμιο.

Από τη θεωρία στην πραγμάτωση της τέχνης
...μέσα από τις δυσκολίες σύνθεσης → νεοελληνικό
πρότυπο αξιών
ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΣΤΟΝ ΣΟΛΩΜΟ

ανασυνθέτει τα αξιακά και κοσμοθεωρητικά πρότυπα του ελληνικού πολιτισμού μέσα στη λόγια και λαϊκή πνευματική παράδοση

Φύση –Θείον= αξίες θετικές, με υψηλή θέση στην κοινή συνείδηση, εμφανίζονται να λειτουργούν αρνητικά ή, για την ακρίβεια, θετικά και αρνητικά μαζί

Η αρνητική λειτουργία των θετικών αξιών, οι διπλές αντιφατικές ιδιότητες των πραγμάτων =

η πηγή του Τραγικού,

συστατικά στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού τόσο του αρχαίου όσο και του νεοελληνικού, τόσο της λαϊκής όσο και της λόγιας παράδοσης

- το τραγικό δεν είναι μόνο νόμος της Τέχνης αλλά και νόμος της ζωής.

Ο Σολωμός ενσωματώνει στον λόγιο πολιτισμό θεμελιώδεις κώδικες της λαϊκής παράδοσης

❑ Συγχωνεύει τον *κώδικα του προσώπου* (ζωή = ανεξαρτησία vs υποταγή = θάνατος) με τον *κώδικα του ρωμείου καημού*

--σε μια σύνθεση, που φέρνει πιο κοντά στο μέσο αναγνώστη τα υψηλά ηρωικά πρότυπα, καθώς του ξυπνά οικεία βιώματα, προσωπικά και συλλογικά.

❑ Και συγκροτεί, ως πολύτιμη κληρονομιά του αγώνα της Ανεξαρτησίας, τον πρώτο κώδικα της εθνικής ιδεολογίας:

Ελλάδα και Ελευθερία είναι μια ταυτότητα, Ελλάδα και δουλεία (οποιασδήποτε μορφής) είναι μια αντίφαση.

--Η Ελευθερία είναι ο ελάχιστος αναγκαίος όρος για την ύπαρξη της Ελλάδας και των Ελλήνων

Πολιτισμική αυτογνωσία – σύνδεση με παγκόσμιο πολιτισμό

Αυτό που έχει να
προσφέρει κάθε λαός
είναι οι αξίες που τον
ξεχωρίζουν• μ' αυτές
πλουτίζει τον
παγκόσμιο πολιτισμό.

Διόνυσιος Σολωμός: Διάλογος

s/concordance/browse.html?cnd_id=10&text_id=3522

Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Αρχική Νέα Ελληνική Νεοελλ. Λογοτεχνία Αρχαία Ελληνική Εντυπώσεις

Ανεμόσκαλα

Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές

Σκαρφάκωντας λέξεις όπως μωαν ανεμόσκαλα.
— Γιώργος Σεφέρης, «"Νέος" για ένα ποίημα» (ΤΕΤΡΑΛΟ ΓΥΜΝΑΣΙΑΣΤΩΝ, 8)

Αρχική

Συμφραστικοί πίνακες

Αναζήτηση

Οδηγίες αναζήτησης

Ποιητές

Μανώλης Αναγνωστάκης

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

Κώστας Βάρναλης

Κωνσταντίνος Καβάφης

Ανδρέας Κάλβος

Κώστας Καρυωτάκης

Κωστής Παλαμάς

Μύλος Σαχτούρης

Γιώργος Σεφέρης

Διονύσιος Σολωμός

Νίκος Εγγονόπουλος

Οδυσσέας Ελύτης

Ανδρέας Εμπειρίκος

Γιάννης Ρίτσος

Άγγελος Σικελιανός

Τάκης Σινόπουλος

Διονύσιος Σολωμός (1798-1857)

Αναζήτηση

Επιλογές αναζήτησης

Επιλογή συλλογών ☐ Κατάλογος λέξεων ☐ Ευδιά Κριτήρια ☐ Ανεπιβεβαιωμένη αναζήτηση

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ / [ΔΙΑΛΟΓΟΣ] / Διάλογος

Διάλογος

A voce piu ch'al ver drizzan li volti;
E' casi fermar sua opinione,
Prima ch'arte o raglion per lor s'ascolti
Dante Purg. C. XXVI

Εγραψε τον «Διάλογον» ο Διονύσιος Σολωμός εις Ζάκυνθον κατά το 1824. Σώζεται το αντίγραφον, ατελές, ως κάτω θέλομεν σημειώσαι, το οποίον φίλος του τις αντέγραψε κατά παραγγελίαν του ποιητού και προς χρήσιν του· αλλά ούτε το επιθεώρησεν, ούτε εδημοσίευσεν τον «Διάλογον» —τον δημοσιεύομεν κατά το αντίγραφον τούτο.*

ΠΟΙΗΤΗΣ — ΦΙΛΟΣ — ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΑΤΟΣ

ΦΙΛΟΣ

Έπειτα από τόσες ομιλίας, εξέχασες κοιτάζοντας κατά το Μοριά.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Αλλά πρέπει να εξέχασες κι εσύ, γιατί δε μου ομιλούσες παντελώς· είναι πιθανό να εστοχαζόμασθε τα ίδια πράγματα και οι δύο· ημπορεί να επέρασαν τρεις ώρες αφού ο ήλιος εμεσουράνησεν, θέλουν ακόμη τέσσερες για να θολώσουν τα νερά, και, αν θέλεις, ημπορούμε να καθίσουμε εις τούτη την πέτρα και να ξαναρχινήσουμε.

ΦΙΛΟΣ

Ας καθίσουμε· γλυκιά η μυρωδιά του πελάγου, γλυκός ο αέρας, και ο ουρανός ασυνέφιαστος.

2. ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1821 με γέφυρα τον Δ. Σολωμό (1798-1857)

Διδακτικές
προτάσεις
Β. Καλοκύρη

**“μήγαρις έχω άλλο στο νου μου
πάρεξ ελευθερία και γλώσσα;”
(Δ. Σολωμός, Διάλογος).**

Έγραψε τον «Διάλογον» ο Διονύσιος Σολωμός εις Ζάκυνθον κατά το 1824. Σώζεται το αντίγραφον, ατελές, ως κάτω θέλομεν σημειώσαι, το οποίον φίλος του τις αντέγραψε κατά παραγγελίαν του ποιητού και προς χρήσιν του· αλλά ούτε το επιθεώρησεν, ούτε εδημοσίευσεν τον «Διάλογον» —τον δημοσιεύομεν κατά το αντίγραφον τούτο.

ΠΟΙΗΤΗΣ — ΦΙΛΟΣ — ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΑΤΟΣ

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=10&text_id=3522

Διάλογος, Δ. Σολωμού απόσπασμα για την «ελευθερία και τη γλώσσα»

- ΠΟΙΗΤΗΣ

Εκατάλαβα· θέλεις να ομιλήσουμε για τη γλώσσα·
μήγαρις έχω άλλο στο νου μου πάρεξ ελευθερία και
γλώσσα; Εκείνη άρχισε να πατεί τα κεφάλια τα
τούρκικα, τούτη θέλει πατήσσει ογλήγορα τα
σοφολογιοτατίστικα, και έπειτα αγκαλιασμένες και οι
δύο θέλει προχωρήσουν εις το δρόμο της δόξας,
χωρίς ποτέ να γυρίσουν οπίσω, αν κανένας
Σοφολογιότατος κρώζει ή κανένας Τούρκος βαβίζει·
γιατί για με είναι όμοιοι και οι δύο.

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=10&text_id=3522

Διδακτική αξιοποίηση του *Διαλόγου* του Δ. Σολωμού

➤ Συνολική εποπτεία έργου οι Φιλολόγοι, περίληψη – νόημα για μαθητές

➤ Επιλογή αποσπασμάτων

(Ψηφίδες

https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=10&text_id=3522)

➤ αξιοποίηση στο πλαίσιο «**μύησης**» στο Πρόγραμμα Γλωσσ. Γραμματισμού ή ως **εκπαιδευτική παρέμβαση** κατά την υλοποίησή του. (μαθήματα: ΝΕΓ, ΛΟΓ., κυρίως Γ΄ Γυμνασίου και Λύκειο)

➤ προεργασία -ανάθεση με ρόλους → αποσπάσματα στην τάξη [εκφραστική ανάγνωση] → **αφόρμηση για συζήτηση, μύηση-ευαισθητοποίηση στη γλώσσα (ταυτότητα ενός λαού, συμφραζόμενα γλωσσικών συγκρούσεων καθαρεύουσας/δημοτικής και σύγχρονα ζητήματα)**

Ζητήματα για αξιοποίηση μέσα από τον Διάλογο

(αποσπάσματα για συζήτηση με μαθητές):

σύγκρουση γλώσσας «λογιωτάτων» (διασκευασμένη, δεν έχει ομιληθεί)
vs. λαού (πραγματική)

στόχοι καλλιέργειας θετικής στάσης απέναντι στη γλώσσα:

ανάπτυξη γλωσσικής συνείδησης, εκτίμηση → κινητοποίηση διάθεση μάθησης

Ποιητής

Εμείς δεν είπαμεν ακόμη πώς πρέπει να γράφουμε τη γλώσσα· έως τώρα είπα και σου απόδειξα, πως οι μορφές των λέξεων, όταν είναι κοινές, δεν είναι υποκείμενες να αλλάζονται από κανέναν με πρόφαση διόρθωσης· και τίποτε άλλο.

- ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΑΤΟΣ Και τα λόγια του Πλάτωνος γιατί μου τα ανέφερες;
- ΠΟΙΗΤΗΣ Για να καταπείσθεις πως τη σημασία των λέξεων ο λαός την διδάσκει του συγγραφέα.
- ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΑΤΟΣ Το σύγγραμμα λοιπόν θα είναι κάθε άλλο πράγμα από του λαού την ομιλία.
- ΠΟΙΗΤΗΣ Όχι κάθε άλλο πράγμα· εκείνο όπου λέγει ο Βάκων για τη φύση, δηλαδή πως ο φιλόσοφος για να την κυριέψει πρέπει πρώτα να της υποταχθεί, ημπορεί κανείς να το πει για τη γλώσσα· υποτάξου πρώτα στη γλώσσα του λαού, και, αν είσαι αρκετός, κυριέψε την.

Διάλεκτοι: αντεπιχείρημα των «σοφολογιοτάτων» -«καθαρευουσιάνων» για χρήση «γλώσσας λαού»

ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ: **σήμερα:** η σχέση τοπικών ιδιωμάτων /νεοελληνικής κοινής σε περιβάλλοντα επικοινωνίας

διάλυση σύγχυσης: αξία ιδιωμάτων εντοπιότητας, χρήση κατάλληλης μορφής γλώσσας ανάλογα με επικοινωνιακό περιβάλλον → ανάγκη μάθησης γλώσσας για αποφυγή κοινωνικού αποκλεισμού

- ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΑΤΟΣ Η βάση λοιπόν, εις την οποίαν πρέπει να καλωπίσουμε τη γλώσσα μας, αντί να είναι η ελληνική, θέλεις να είναι η τωρινή;
- ΠΟΙΗΤΗΣ Εξ αποφάσεως.
- ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΑΤΟΣ Και πώς ημπορεί να γίνει αυτό; Είναι τόσες διάλεκτοι στην Ελλάδα και δεν ακουόμασθε ανάμεσό μας.
- ΠΟΙΗΤΗΣ Πόσες διάλεκτοι; πόσες; Κοίτα καλά **μη σε απατήσει η διαφορά της προφοράς, ενώ κρίνεις τες διαλέκτους της Ελλάδας**· δέκα λόγια οπού εμείς έχουμε αλλιώςτικα από κείνα πῶχουν εις το Μοριά, τί πειράζουν; Έπειτα ποίες είναι τούτες οι μεγάλες διαφορές; Εμείς λέμε πατερό, και άλλοι λένε πάτερο, εμείς λέμε ματία, και αλλού λένε ματιά, εμείς λέμε αέρας, και αλλού λένε αγέρας, εμείς ημπορούνε, και άλλου λένε ημπορούν· τί διαφορές είναι τούτες; Δεν ακουόμασθε ανάμεσό μας;

Οριοθέτηση.... της «τυπικής» γλωσσικής μάθησης [Διάλογος, Σολωμός, 1823-24]

(ενδιαφέρον απόσπασμα για... Φιλολόγους....)

- ΠΟΙΗΤΗΣ

Χαίρετε, λοιπόν, θείοι τόνοι, οξείες, βαρείες, περισπωμένες! χαίρετε ψιλές, δασείες, στιγμές, μεσοστιγμές, υποστιγμές, ερωτηματικές, χαίρετε! Ο κόσμος τρέμει τη δύναμή σας και ουδέ ποιητής ουδέ λογογράφος ημπορεί να γράψει λέξη χωρίς πρώτα να σας υποταχθεί. Εσείς εμπνεύσατε, πριν γεννηθείτε, τον Όμηρο, όταν ετραγουδούσε την Ιλιάδα, την Οδύσσεια, τους Ύμνους, και ο λαός της Ελλάδας τον επερίκλυνε και τον εκαταλάβαινε· εσείς τον εμπνεύσατε όταν περιγράφει τον αποχαιρετισμό του Έκτορος εις την Ανδρομάχη και το τέκνο του τον φοβάται και κρύβεται· εσείς τον εμπνεύσατε όταν περιγράφει τον δυστυχισμένον βασιλέα της Τρωάδας, που παγαίνει στον Αχιλλέα και πέφτει στα πόδια του και του φιλεί τα χέρια, οπού του είχαν ολίγο πρωτύτερα σκοτώσει το ακριβότερό του παιδί· εσείς εμπνεύσατε τον Δάντη όταν ετραγουδούσε τον Ουγολίνο με μίαν δύναμη που δεν βρίσκω παρόμοιαν εις όλη την ποίηση των παλαιών· εσείς τον Σαίξπηρ όταν επαράσταινε τον Λέαρ, τον Άμλετ, τον Οτέλλο, τον Μάκβεθ, και ανατρίχιαζεν όλος ο κόσμος της Αγγλίας· εσείς τον Ρασίν, εσείς τον Γόεθ, εσείς τον Πίνδαρο, οπού ήτον στενοχωρεμένος από τους σοφολογιότατους του καιρού του να τους κράζει κοράκους. Κοράκοι, όλοι κοράκοι αληθινοί, και χειρότεροι από τον κόρακα οπού εβγήκε από την Κιβωτό και εθρεφότουν από τα λείψανα οπού είχε αφήσει ο κατακλυσμός του Κόσμου.

3. Ποίηση Σολωμού

Αξιοποίηση αποσπασμάτων σχολ. βιβλίων Λογοτεχνίας και άλλων αποσπασμάτων - έργων

❑ Λογοτεχνία Γ' Γυμνασίου.
Ελεύθεροι Πολιορκημένοι,
Β' Σχεδιάσμα, αποσπάσματα Ι, ΙΙ
[1833-1844]

❑ Λογοτεχνία Α' Γεν. Λυκείου.
Ελεύθεροι Πολιορκημένοι,

➤ Στοχασμοί (επιλογή)

➤ Σχεδιάσμα Α', 1-7,

➤ Σχεδιάσμα Β', 1-7, 9-
18, 20, 36, 41, 43, 44, 51

➤ Σχεδιάσμα Γ', 1-4, 6[Ο
Πειρασμός], 7, 9-13

→ Στο πλαίσιο του Προγράμματος και
του εορτασμού της επετείου αλλά και
των Οδηγιών-ΠΣ Λογοτεχνίας:
**αξιοποίηση έργου Σολωμού σε όλο το
Λύκειο ή και στο Γυμνάσιο** (ΔΕΠΠΣ,
project Λογοτεχνίας)

Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε,
Κι όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε. Β', ΙΙ

Κι άνθιζε μέσα μου η ζωή μ' όλα τα πλούτια πόχει Β, 17

Συχνά τα στήθια εκούρασα, ποτέ την καλοσύνη. Β, 18

Πάντα' ανοιχτά, πάντ' άγρυπνα, τα μάτια της ψυχής μου. Β, 36

Φως που πατεί χαρούμενο τον Άδη και το χάρο. Β, 44

Η δύναμή σου πέλαγο κι η θέλησή μου βράχος. Β, 51

Ο Πειρασμός Γ', 6

Έστησ' ο Έρωτας χορό με τον ξανθόν Απρίλη,
Κι η φύσις ήύρε την καλή και την γλυκιάν της ώρα,
(...)

Τα σπλάχνα μου κι η θάλασσα ποτέ δεν ησυχάζουν, Γ, 9

 Ανεμόσκαλα
Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές

Σκαρφαλώνοντας λέξεις όπως μιν ανεμόσκαλα.
— Γιώργος Σεφέρης, «"Νότες" για ένα ποίημα» (ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΩΝ, Β')

Αρχική

Συμφραστικοί πίνακες

Αναζήτηση

Οδηγίες αναζήτησης

Ποιητές

- Μανόλης Αναγνωστάκης
- Αριστοτέλης Βαλαωρίτης
- Κώστας Βάρναλης
- Κωνσταντίνος Καβάφης
- Ανδρέας Κάλβος
- Κώστας Καρυωτάκης
- Κωστής Παλαμάς
- Μίλτος Σαχτούρης
- Γιώργος Σεφέρης
- Διονύσιος Σολωμός**
- Νίκος Εγγονόπουλος
- Οδυσσέας Ελύτης
- Ανδρέας Εμπειρίκος
- Γιάννης Ρίτσος
- Άγγελος Σικελιανός
- Τάσος Σιμόπουλος

 Διονύσιος Σολωμός (1798-1857)

Για τη ζωή και το έργο του

Το ελληνόγλωσσο έργο του

Αναζήτηση Βρες

Επιλογές αναζήτησης

Επιλογή συλλογών ☐ Κατάλογοι λέξεων ☐ Ειδικά Κριτήρια ☐ ☐ Ακριβής αναζήτηση

[ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ]

[Ποιήματα]

- [Εις κόρην η οποία αναθρέφето μέσα εις μοναστήρι]
- [Ανθούλα]
- [Ανάμνησις]
- [Εις φίλον ψυχorraγούντα]
- [Το όνειρο]
- [Προς τον κύριον Λοδοβίκον Στράνη]
- [Προς τον Λοδοβίκο Στράνη]
- [Κάκιωμα]
- [Ιδού που λαμπυρά...]
- [Ωδή εις τη σελήνη]
- [Η σκιά του Ομήρου]
- [Η Ευρυκόμη]
- [Ο θάνατος της ορφανής]
- [Ο θάνατος του βοσκού]

[ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ]

[ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ]
[ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΛΟΡΔ ΜΠΑΪΡΟΝ]
[ΠΟΙΗΜΑΤΑ 1823–1833]
[Ο ΛΑΜΠΡΟΣ]
[Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ]
[ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ]
[Ο ΠΟΡΦΥΡΑΣ]
[ΑΛΛΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ]
[ΣΑΤΙΡΙΚΑ]
[ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ]
[ΔΙΑΛΟΓΟΣ]
[Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΖΑΚΥΘΟΥ]

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=10

Σημασιακές δομές- κοσμοθεωρητικές επιλογές, σχέση με ελληνική παράδοση

ΦΥΣΗ = ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

(vs. κυρίαρχα διεθνή πρότυπα,
σχέση αντιπαλότητας)

Συναρτήσεις

Φύση –
Πολιτισμός

Άτομο-Κοινωνία

Ζωή-Θάνατος

Λευτεριά-
Σκλαβιά

Ορθολογισμός-
Μυστικισμός

- ❑ Φύση=κάλεσμα ευδαιμονίας=> ζωή = μέγιστο αγαθό
- ❑ φύση=ενδοκοσμικός παράδεισος
- ❑ άνθρωπος-φύση (κοινές κατηγορίες: κάλλους, αγαθού)
- ❑ κάλλος=αγαθό=ενδοκοσμικές αξίες → μονιστικό σύμπαν, **ενιαίος κόσμος**,
- ❑ Φύση = χώρος μυστηρίου, θαύματος, **θεοφάνεια**,

ΣΟΛΩΜΟΣ --- Το νεοελληνικό τραγικό

- Η σχέση φύσης-πολιτισμού **κάτω από ορισμένους όρους** έρχεται **σε αντίθεση** με άλλες βασικές ανθρώπινες αξίες → **ηθική θέληση-ελευθερία του ήρωα**
- **Φύση-άνθρωπος: θετική σχέση – αρνητική λειτουργία**

«Τρέμει η ψυχή και ξαστοχά γλυκά τον εαυτό της» Β' σχεδ.

«Έρμα 'ν' τα μάτια που καλείς, χρυσέ ζωής αέρα. Γ' σχεδ.

Shiller τραγική τέχνη - “Υψηλό”
vs.

ΣΟΛΩΜΟΣ. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΙΚΟ:
ρωμέικος καημός, βίωμα που πηγάζει από την προσήλωση του ανθρώπου στην εγκόσμια ζωή και τις αξίες της. -

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ:
«Για δες καιρό που διάλεξε ο Χάρος να με πάρει
τώρα π' ανθίζουν τα κλαδιά και θγάν' η γης
χορτάρι»

Καψωμένος, Ε.Γ. (2000). Δ. Σολωμός στο Αναζητώντας το χαμένο ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Καψωμένος, Ε.Γ. (1998). Ο Σολωμός και η ελλην. πολιτισμική παράδοση.

Ελεύθεροι πολιορκημένοι: σολωμική αντίληψη του τραγικού

---ανεξαρτησία από σιλλερικό πρότυπο

- Αποκορύφωση των τραγικών συγκρούσεων:

Ζωή / ηθική ελευθερία

- Αξιακό σύστημα:

Λευτεριά =ζωή vs. σκλαβιά=θάνατος

- Το ίδιο μοντέλο και σε μεγάλη κατηγορία κλέφτικων τραγουδιών→ **ο Σολωμός** συνεχίζει τη λαϊκή ιδεολογική παράδοση που γέννησε τη μεγάλη πράξη της Επανάστασης.

Καψωμένος, Ε.Γ. (2002). Δ. Σολωμός στο Αναζητώντας το χαμένο ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Καψωμένος, Ε.Γ. (1998). Ο Σολωμός και η ελλην. πολιτισμική παράδοση.

Ενδεικτικές προτάσεις... συστηματική υλοποίηση- ετήσιος προγραμματισμός 1 ή διαδοχικών στόχων/δράσεων

❖ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ- Προσωπική ανακάλυψη.

Ανάθεση: «Ανακαλύψτε τον Σολωμό...»

Ποιοι στίχοι/αποσπάσματα σας αρέσουν περισσότερο; Γιατί;

❖ ΣΤΟΧΟΙ ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ- ετήσια δράση

Σταδιακή ανάγνωση αποσπασμάτων:

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

(εξωδιδασκτική προετοιμασία μαθητών, εκφραστ. Ανάγνωση στην τάξη –ενδεικτικά από μαθητή/-τρια και ανατροφοδότηση, σχόλια. Σύνομα, συστηματικά...

❖ ΣΤΟΧΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

- Δημιουργική γραφή: [σκέψεις, συναισθήματα] έκφραση με αφόρμηση στίχο/στίχους από Ελεύθερους Πολιορκημένους
- Σύνθεση εργασίας για ζωή και έργο Σολωμού με επιλογή αποσπασμάτων
- Ανθολόγιο (ψηφιακό) με επιλογή αγαπημένων στίχων
- Ιστορία και Λογοτεχνία: Πολιορκία-έξοδος Μεσολογγίου και Ελεύθεροι Πολιορκημένοι (χρονική σύγκριση, γεγονότα, απόδοση
- Ψηφιακές δημιουργίες (στίχοι σε βίντεο, μουσική, συνδυασμός με πίνακες ζωγραφικής, κ.ά.)
- Η σκυτάλη της έμπνευσης στους μαθητές...

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ
ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

<http://www.snhell.gr/lections/writer.asp?id=47>

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Αρχική Σελίδα > Βιβλιοθήκη > Ανθολόγιο Αναγνώσεων > Σολωμός Διονύσιος

Βιβλιοθήκη

- Ανθολόγιο Λογοτεχνίας
- Ανθολόγιο Αναγνώσεων
- Ανθολόγιο Μαρτυριών
- Ανθολόγιο Παιδικό
- Χρονολόγιο
- Έργα Αναφοράς
- Συνδέσεις
- Κατάλογος

Διονύσιος Σολωμός

ΓΕΝΝΗΣΗ: Ζάκυνθος 1798
ΘΑΝΑΤΟΣ: Κέρκυρα 1857

Διαθέσιμες Αναγνώσεις

- Carmen Seculare [απόσπασμα]** (588 Kb - 01:11)
διαβάζει: Λάγιος Ηλίας, Ανέκδοτη ηχογράφηση, 2000
- Η Γυναίκα της Ζάκυθος [απόσπασμα]** (3732 Kb - 03:59)
διαβάζει: Παπαθανασίου Ασπασία, *Διονύσιος Σολωμός: Η Γυναίκα της Ζάκυθος*. Διαβάζει η Ασπασία Παπαθανασίου, περιοδικό *Η Λέξη* 188 (Απρίλιος-Ιούνιος 2006)
- Η Φαρμακωμένη** (3582 Kb - 03:03)
διαβάζει: Αργυρόπουλος Γιάγκος, *Απαγγελία*, Polydor 1971
- Ο Ύμνος εις την Ελευθερίαν [απόσπασμα]** (3402 Kb - 03:38)
διαβάζει: Τσάγκας Χρίστος, *Ο Χρίστος Τσάγκας διαβάζει Διονύσιο Σολωμό: Ύμνος εις την Ελευθερίαν, Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*, περιοδικό *Οδός Πανός* 138 (Οκτώβριος-Νοέμβριος 2007)
- Ο Ύμνος εις την Ελευθερίαν [απόσπασμα]** (11164 Kb - 09:31)
διαβάζει: Αργυρόπουλος Γιάγκος, *Απαγγελία*, Polydor 1971
- Πειρασμός** (567 Kb - 01:28)
διαβάζει: Παππά Ειρήνη, Ανέκδοτη ηχογράφηση, 1962
- Το όνειρο της Μαρίας** (2945 Kb - 03:08)
διαβάζει: Λαζαρίδου Όλια, *Νίκος Ξυδάκης, Ημερολόγιο δεύτερο*, Mercury/Universal Music 2005

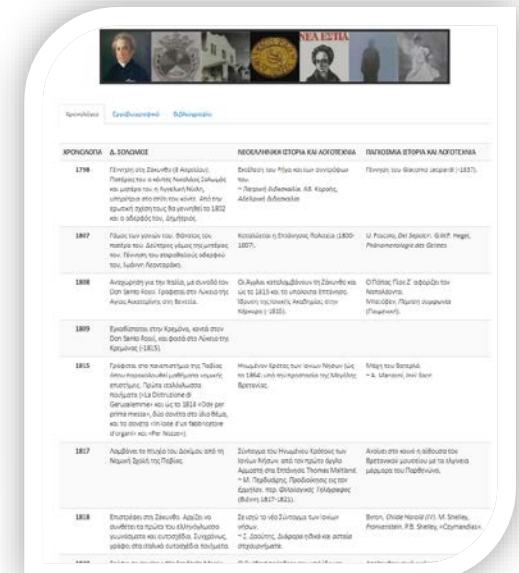
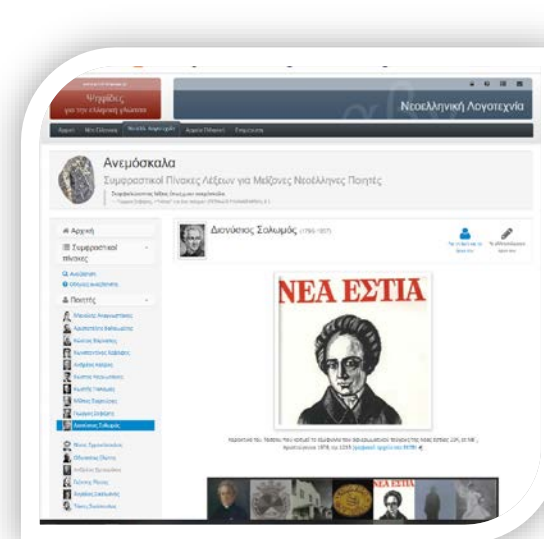
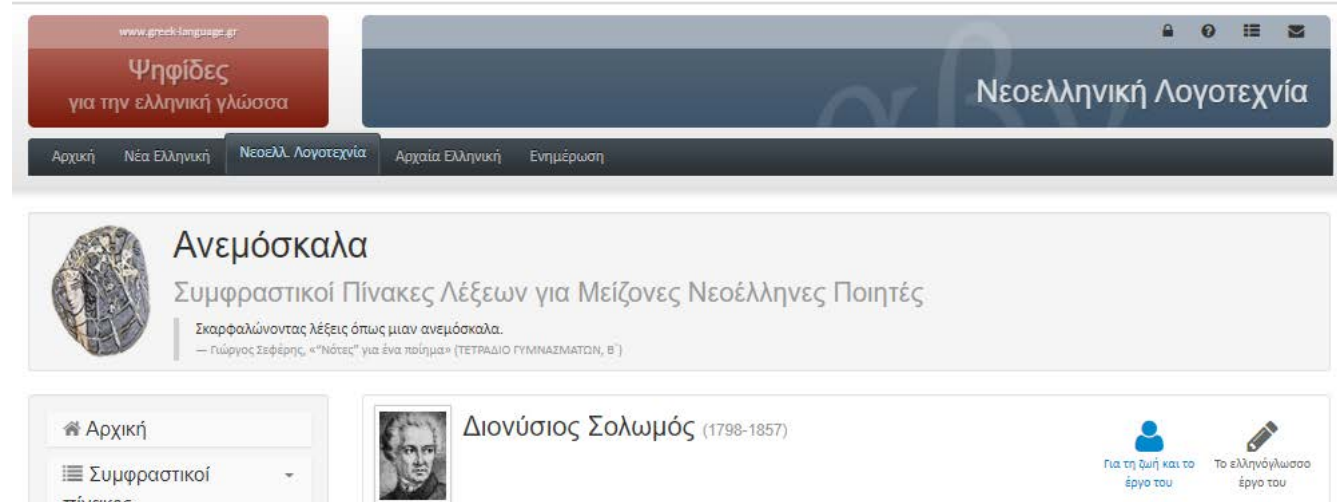
Υλοποίηση στην τάξη ή και εξ αποστάσεως (διαμέσου webex κ.ά.)

Αξιοποίηση επιλεγμένων ισότοπων Π.χ.

Ολομέλεια – συζήτηση, αποφάσεις

Προγραμματισμός

- Ανάθεση δραστηριότητας για εξωδιδακτικό χρόνο (ανάγνωσης ή γραπτής εργασίας)
- Παρουσίαση στην τάξη
 - ενδεικτική ανάγνωση από μαθητή/-τρια λόγω χρόνου, τυχαία σειρά ή προγραμματισμένη, ανάλογα με συνεννόηση με μαθητές

ενδεικτική βιβλιογραφία

Καψωμένος, Ε.Γ. (1996). *Δημοτικό Τραγούδι. Μια διαφορετική προσέγγιση*. Αθήνα: Πατάκης

Καψωμένος, Ε.Γ. (1998). *Ο Σολωμός και η ελλην. πολιτισμική παράδοση. Ερμηνευτική μελέτη*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

Καψωμένος, Ε.Γ. (2002). *Δ. Σολωμός στο Αναζητώντας το χαμένο ευρωπαϊκό πολιτισμό*. Αθήνα: Πατάκης

Καψωμένος, Ε.Γ. (Επιστημ. Υπεύθ.) (2005) *Διονύσιος Σολωμός. Ο βίος - το έργο - η ποιητική του*. Διαπανεπιστημ.-Διεπιστημονική Έρευνα. Α. Φιλολογική μελέτη. Β. Ηλεκτρονική έκδοση, Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων: 43-102

Καψωμένος, Ε.Γ., Λέτσιος, Β., Μάντζιος, Α., Παπαστεφάνου, Β. (Κύριοι Ερευνητές). (2008). *Διονύσιος Σολωμός. Λημματικός Πίνακας λέξεων του ελληνόγλωσσου έργου (έντυπη και Ηλεκτρονική έκδοση)* Ιωάννινα: Παν/μιο Ιωαννίνων

Καψωμένος, Ε.Γ. (2021). *Η Επανάσταση του '21 και η λαϊκή πολιτισμική παράδοση*. [Α. Το Κλέφτικο Τραγούδι και η αντίληψη του προσώπου. Β. «Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι του Σολωμού και το Κλέφτικο τραγούδι. Σύνθεση λαϊκού και λόγιου πολιτισμού»]

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Ευχές για δημιουργική αξιοποίηση στο σχολείο!

*Στη διάθεσή σας για υποστήριξη στο διδακτικό και ευρύτερα
εκπαιδευτικό έργο σας!*

Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη

ΣΕΕ Φιλολόγων

ΠΕΚΕΣ Κρήτης